Anna Smoleń

Związki frazeologiczne z elementem antycznym w języku współczesnej młodzieży wiejskiej i miejskiej

Prace Językoznawcze 12, 175-191

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MUZEUM HISTORII POLSKI

Anna Smoleń
Warszawa

Związki frazeologiczne z elementem antycznym w języku współczesnej młodzieży wiejskiej i miejskiej

Idioms and phraseologisms motivated by antique myths observed in the language of young people from urban and rural background

The aim of the thesis is to check the level of use and correct understanding idioms motivated by antique myths in the language of third year secondary school students in the country and in the city.

Słowa kluczowe: frazeologizm, mitologia, frazeologia
Key words: phraseologism, antique myth, phraseology

1. Wprowadzenie

Każdy z nas w swoich wypowiedziach bardziej lub mniej świadomie używa związków wyrazowych. Z ich pomocą chcemy czasami wyrazić to, co w inny sposób jest trudne do opisania. To właśnie frazeologia czyni naszą wypowiedź „nietuzinkową", oryginalną, a przez to ciekawą. Dzięki frazeologii zyskuje nasz język, a my dzięki jej znajomości zyskujemy w oczach naszego rozmówcy.

Niniejszy artykuł poświęcony jest frazeologii, a dokładniej jej rozumieniu przez młodzież. Od uczniów na każdym szczeblu edukacji wymagana i egzekwowana jest znajomość frazeologii (zwłaszcza mitologicznej i biblijnej), która na stałe weszła do języka potocznego. Celem pracy było zbadanie poziomu rozumienia związków frazeologicznych o proweniencji mitologicznej przez młodzież trzeciej klasy gimnazjum. W szczególności interesował mnie fakt, czy istnieje zależność pomiędzy rozumieniem związków wyrazowych przez uczniów w wielkim mieście i na wsi.

2. Cel i organizacja badań

Z przyjętych przeze mnie celów wynikają następujące problemy badawcze:

1. Jak przedstawia się struktura rozumienia związków frazeologicznych o proweniencji mitologicznej przez młodzież trzeciej klasy gimnazjum uczęszczającą do szkół na wsi, a jaki poziom rozumienia frazeologizmów osiągają uczniowie chodzący do szkół w wielkich ośrodkach miejskich?

2. Jaki poziom rozumienia frazeologizmów pochodzących z mitologii osiąga konkretny uczeń w obydwóch badanych grupach?

3. Jaka jest struktura rozumienia tekstu wielowarstwowego z użytymi w nim związkami wyrazowymi pochodzącymi z mitologii wśród obydwóch badanych grup młodzieży?

4. Jaki poziom rozumienia frazeologizmów występujących w izolacji osiągają uczniowie uczęszczający do szkół na wsi a uczniowie z wielkich ośrodków miejskich?

5. Jaką rolę w rozumieniu związków frazeologicznych odgrywa czynnik dydaktyczny – ocena szkolna z języka polskiego?

W badaniach korzystałam z następujących narzędzi statystycznych: maksimum, minimum, średnia, odchylenie standardowe, przedział ufności. W celu zbadania poziomu rozumienia związków frazeologicznych w języku współczesnej młodzieży posłużyłam się skonstruowanym przez siebie testem, wykorzystując słowniki frazeologiczne języka polskiego (ich wykaz – zob. Literatura).

Ogółem badaniem objęto 118 osób, w tym 59 z miasta, 59 ze wsi. Badania przeprowadziłam w Tęgoborzu – malutkiej wiosce znajdującej się na południu Polski oraz w Gimnazjum nr 81 im. prof. Witolda Doroszewskiego w Warszawie. Test przeznaczony jest dla uczniów trzeciej klasy gimnazjum, co nie oznacza, że nie mogą go rozwiązywać już młodsi uczniowie. Uznałam jednak, że do celów badawczych najlepsza będzie grupa uczniów kończących edukację gimnazjalną. Właśnie ci uczniowie zdają egzaminy kompetencyjne, które w większości mają formę testów. Wszystkie związki frazeologiczne, które pojawiły się w teście, powinny być przez uczniów dobrze znane, wielokrotnie słyszane i omawiane na lekcjach języka polskiego.

Za każde poprawne ćwiczenie można było otrzymać 1 punkt, czyli z zadania pierwszego 10 punktów, z zadania drugiego 4 punkty, podobnie i trzeciego, z zadania czwartego 2 punkty, z zadania piątego 5 punktów, z zadania szóstego 2 punkty (zob. przedstawione niżej pytania do zadań). Maksymalna liczba za prawidłowo rozwiązany test to 27 punktów. Za brak lub udzielenie błędnej odpowiedzi uczniowie nie otrzymywali punktu[1].

[1] Uczniowie byli oceniani ze znajomości frazeologii, nie zaś ortografii czy interpunkcji.

Pierwsze zadanie umożliwiało zbadanie, czy uczniowie są w stanie nie tylko wskazać związki frazeologiczne w tekście, ale także, czy znają ich prawidłowe znaczenie. W skład tego zadania wchodziło krótkie opowiadanie o Tomku z wykorzystanymi związkami wyrazowymi takimi jak: *paniczny lęk, pięta Achillesa, tytan pracy, marsowe oblicze, jabłko niezgody, strzała Amora, koszula Dejaniry, puszka Pandory, objęcia Morfeusza, nić Ariadny.*

I. Proszę przeczytać dokładnie poniższy tekst i zaznaczyć prawidłowe odpowiedzi, które znajdują się pod tekstem. Tylko jedna odpowiedź jest poprawna.

Przed egzaminami Tomek odczuwał paniczny lęk. Nie dość, że matematyka była jego piętą Achillesa, to jeszcze on sam nie zaliczał się do tytanów pracy. Codziennie ścigało go marsowe oblicze ojca, który najwyraźniej martwił się o przyszłość jedynego syna. Lenistwo Tomka było ich jabłkiem niezgody. Cóż jednak należało robić, kiedy chłopaka dosięgła strzała Amora. Spełnianie codziennych obowiązków odczuwał tak, jakby włożył koszulę Dejaniry. Wylosowane przez niego na egzaminie pytania okazały się istną puszką Pandory. Tomek przeżywał psychiczne katusze, po chwili obudził się i uświadomił sobie, że znajdował się w objęciach Morfeusza. Jeszcze nie wszystko stracone – westchnął i chwycił się tej myśli, jak nici Ariadny.

1. Przed egzaminami Tomek czuł: a) złość; b) niezadowolenie; c) smutek; d) przerażenie.

2. Matematyka była: a) jego mocną stroną; b) jego ulubionym przedmiotem; c) dziedziną, która nie sprawiała mu trudności; d) jego słabą stroną.

3. Tomek nie zaliczał się do: a) pracujących dużo i chętnie; b) leniów; c) obiboków; d) mających problemy z pracą.

4. Oblicze ojca było: a) groźne, surowe; b) władcze; c) zadowolone; d) zmartwione.

5. Lenistwo Tomka było: a) powodem konfliktu; b) powodem kłótni; c) powodem nieporozumienia; d) przyczyną żalu.

6. Chłopaka dosięgła: a) miłość; b) nostalgia; c) tęsknota; d) rozpacz.

7. Tomek spełnianie obowiązków odczuwał: a) radośnie; b) jak coś, co sprawia wielkie cierpienie, męczarnie, od których nie ma ucieczki; c) jakby był bardzo zmęczony; d) jakby mu się nie chciało ich wykonywać.

8. Wylosowane przez niego pytania: a) były trudne; b) były źródłem nieszczęść; utrapień, kłopotów; c) były bezsensowne; d) były źródłem radości.

9. Po obudzeniu się Tomek uświadomił sobie, że: a) spał; b) marzył; c) znajdował się w objęciach ukochanej; d) przeżywał rozczarowanie.

10. Tomek chwycił się: a) idei przewodniej, wątku czyichś rozważań; b) ostatniej deski ratunku; c) nadziei; d) myśli, żeby zająć się czymś innym.

Podobne założenie wystąpiło w **zadaniu drugim**. Także tu uczniowie mieli spośród trzech odpowiedzi wybrać prawidłową, która odpowiada znaczeniu frazeologizmu. Tym razem związki frazeologiczne występują nie w tekście, lecz w izolacji (*piękny jak Apollo, syzyfowa praca, czuwać jak Cerber, cienie elizejskie*).

II. Proszę uważnie przeczytać związki frazeologiczne i zaznaczyć poprawną odpowiedź:

1. Ktoś *piękny jak Apollo* to: a) przystojny, zgrabny mężczyzna; b) szczupły młodzieniec; c) pan w średnim wieku o atletycznej budowie ciała.

2. *Syzyfowa praca* to: a) praca bezowocna; b) praca bezsensowna; c) praca trudna.

3. *Czuwać jak Cerber* znaczy: a) pilnować, strzec starannie; b) obijać się; c) spacerować.

4. *Cienie elizejskie* to: a) aniołowie; b) duchy zmarłych; c) ludzie przechadzający się po Polach Elizejskich w Paryżu.

W **zadaniu trzecim** uczeń musiał połączyć związki frazeologiczne z ich wytłumaczeniem. Trudność tego ćwiczenia polega na tym, że wszystkie (4) frazeologizmy dotyczą pracy: *herkulesowa praca, syzyfowa praca, tytaniczna praca, brzemię Atlasa.*

III. Proszę połączyć związki frazeologiczne z ich wytłumaczeniem:

1. praca (heraklesowa, herkulesowa)	ciężka praca, nie przynosząca rezultatów
2. syzyfowa praca	trudna, wymagającej ogromnej siły fizycznej i *zazwyczaj* sprytu
3. tytaniczna praca	wymagająca ogromnego wysiłku i wytrwałości
4. brzemię (Atlasa, atlasowe)	ciężar nie do zniesienia, nad siły

Czwarte zadanie umożliwiało zbadanie, czy uczniowie są w stanie wskazać błędnie użyte związki frazeologiczne i potrafią je skorygować. W tym zadaniu znalazły się następujące związki wyrazowe: *odrodzić się jak Feniks z popiołów, puszka Pandory.*

IV. Proszę poprawić błędnie użyte związki frazeologiczne:

1. *Po wojnie Warszawa pojawiła się jak Feniks z popiołów, choć świat chciał ją już wykreślić z mapy.*

2. *Jej dociekliwość w tej sprawie otworzyła puszkę z Pandorą.*

Zadanie piąte umożliwiało zbadanie, czy uczniowie znają następujące związki frazeologiczne: *piękny jak Apollo, silny jak Herkules, nić Ariadny, pięta Achillesa, strzała Amora.* Podpowiedzią dla uczniów miała być tabela, w której znajdowały się imiona bogiń i herosów ułożone w przypadkowej kolejności.

V. Proszę wstawić brakujące wyrazy z ramki.

Apollo, Ariadna, Amor, Herkules, Achilles

piękny jak...; *silny jak...*; *nić…*; *pięta…*; *strzała....*

Szóste zadanie badało nie tylko rozumienie podanych związków frazeologicznych, ale także zastosowanie wyżej wymienionych związków wyrazowych w zdaniu.

VI. Proszę utworzyć po jednym zdaniu z podanymi związkami frazeologicznymi.

a) <ktoś > *cierpi męki (Tantala)*; b) *stajnia (Augiasz, augiaszowa).*

3. Struktura zrozumienia związków frazeologicznych przez uczniów III klasy gimnazjum szkół na wsi i w mieście

Celem analizy wyników testu było udzielenie odpowiedzi na pytanie, jaki jest poziom rozumienia związków frazeologicznych o proweniencji mitologicznej przez uczniów trzeciej klasy gimnazjum uczęszczających do szkół wiejskich, a jaki u uczniów z miasta?

1. Żaden z uczniów uczęszczający do szkoły na wsi nie uzyskał maksymalnej liczby punktów w teście. Dziewięciu uczniów otrzymało ocenę bardzo dobrą, rozwiązując prawidłowo do 80% testu. Najwięcej, bo aż trzydziestu czterech uczniów, rozwiązało test dobrze, zdobywając od 17 do 20 punktów. Ocenę dostateczną otrzymało jedenastu uczniów, rozwiązując poprawnie od 50 do 60% testu. Trzy osoby odpowiedziały poprawnie na 48% testu i otrzymały ocenę dopuszczającą. Ocenę niedostateczną otrzymało dwóch uczniów, którzy rozwiązali poprawnie tylko jedną trzecią testu, zdobywając zaledwie 10 punktów.

Średnia punktów za test, którą uzyskali gimnazjaliści uczęszczający do szkoły na wsi, wynosi 17,83 czyli 66%. Jedna osoba zdobyła 24 punkty – jest to najwyższy wynik spośród ankietowanej młodzieży. Minimalną liczbę – 8 punktów otrzymała jedna osoba z 59 uczniów. Żaden z uczniów uczęszczających do szkoły w Warszawie nie uzyskał maksymalnej (27) liczby punktów za poprawnie rozwiązany test. Trzynastu uczniów wykazało się bardzo dobrą znajomością

rozumienia związków frazeologicznych o proweniencji mitologicznej. Jest to o czworo uczniów więcej niż u gimnazjalistów uczących się na wsi. Ponad połowa badanej młodzieży miejskiej rozwiązała poprawnie ponad 60% procent całego testu, uzyskując tym samym ocenę dobrą. Również ta grupa jest najliczniejsza wśród uczącej się młodzieży wiejskiej. Zarówno młodzież pobierająca naukę na wsi, jaki i w mieście w sposób właściwy rozumie związki wyrazowe. Tylko jedna osoba spośród badanych gimnazjalistów uczących się w Warszawie otrzymała ocenę dostateczną. Jest to o dziesięć osób mniej niż w przypadku gimnazjalistów pobierających naukę na wsi. Ocen dopuszczających i niedostatecznych wśród miejskiej młodzieży nie stwierdzono.

Średnia punktów za test, którą uzyskali gimnazjaliści z Warszawy, wynosi 20,39, co stanowi 76%. Jest to o 10% więcej niż uczniowie pobierający naukę na wsi. Podobny maksymalny wynik 25 i 24 punkty uzyskało po jednym z uczniów w obydwóch badanych grupach. O 10 punktów mniej od maksymalnego wyniku, czyli tylko 15 punktów, otrzymał jeden z przedstawicieli uczącej się młodzieży miejskiej. Minimalny wynik wśród uczniów uczęszczających do szkół na wsi wynosi 8 punktów, jest to tym samym o połowę mniej od minimalnego wyniku osiągniętego przez gimnazjalistów warszawskich.

W obu grupach zbadałam również stopień rozumienia frazeologizmów przez dziewczęta i chłopców. Przegląd danych statystycznych obrazujących wyniki testu pokazuje tabela 1.

Tabela 1

Poziom zrozumienia frazeologizmów

Poziom rozumienia	Dziewczęta N=71		Chłopcy N=47	
	miasto 38	wieś 33	miasto 21	wieś 26
Średnia	20,84 (77%)	18,39 (66%)	19,84 (73%)	17,12 (65%)
Max.	25 (1 os.)	24 (1 os.)	23 (3 os.)	23 (1 os.)
Min.	18 (3 os.)		15 (1 os.)	10 (1 os.)
Odchylenie standardowe	1,76	3,25	2,43	2,95
Ufność	0,56	1,11	0,85	1,13
Lewy koniec przedziału ufności	20,28	17,29	18,98	15,98
Prawy koniec przedziału ufności	21,4	19,5	20,69	18,25

Dane statystyczne z tabeli 1. pokazują, że dziewczynki (w obydwóch badanych grupach) lepiej od chłopców rozumieją związki frazeologiczne i bardziej dbają o poprawność językową. Często w przyszłości wybierają humanistyczne kierunki studiów. Różnica średniej w testach między uczennicami a uczniami jest jednak nieznaczna: od 18,39 do 17,12 na wsi, od 20,84 do 19,84 w mieście.

Wykres 1

Oceny z testu uczniów uczęszczających do szkoły na wsi i w mieście

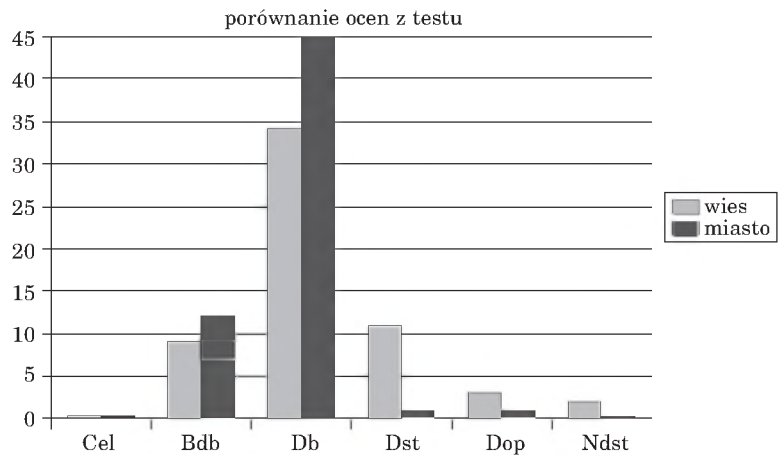

Poniżej szczegółowo przedstawiam wyniki czterech z sześciu opisanych zadań. Przyjęłam, że test składa się z 27 ćwiczeń badających rozumienie związków frazeologicznych o proweniencji mitologicznej.

◗ Podobieństwa i różnice w strukturze rozumienia tekstu wielowarstwowego (zadanie pierwsze)

Tabela 2

Rozkład wyników z zadania 1. uzyskanych przez młodzież uczęszczającą do szkół na wsi

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Liczba odpowiedzi prawidłowych	58	57	51	28	47	48	45	32	39	4
	98%	96%	86%	47%	79%	81%	76%	54%	66%	7%
Liczba odpowiedzi błędnych	1	2	8	31	12	11	14	27	20	55
	2%	4%	14%	53%	21%	19%	24%	46%	34%	93%

Tabela 3

Rozkład wyników z zadania 1. uzyskanych przez młodzież uczęszczającą do szkół w mieście

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Liczba odpowiedzi prawidłowych	59	59	55	33	53	55	49	45	45	4
	100%	100%	93%	56%	90%	93%	83%	76%	76%	7%
Liczba odpowiedzi błędnych	0	0	4	26	6	4	10	14	14	55
	0%	0%	7%	44%	10%	7%	17%	24%	24%	93%

Z powyższych tabel wynika, że uczniowie chodzący do szkół w mieście uzyskali z zadania pierwszego 77% poprawnych odpowiedzi, podczas gdy młodzież ze szkół na wsi rozwiązała poprawnie o 8% mniej (69% odpowiedzi poprawnych). Sześcioro uczniów uczących się na wsi uzyskało maksymalny wynik 9 punktów wśród badanej grupy. Nie jest to jednak maksymalny wynik zadania, za które można było uzyskać 10 punktów. Wynik ten osiągnęły dwie osoby spośród badanej młodzieży miejskiej.

Najwięcej trudności w zadaniu pierwszym mieli uczniowie ze związkiem frazeologicznym *nić Ariadny.* Zarówno 55 gimnazjalistów z miasta, jak i ze wsi zaznaczyło błędną odpowiedź. Wynik ten może być podyktowany tym, że było to ostatnie ćwiczenie zadania pierwszego i uczniowie w sposób szybki i nieprzemyślany udzielili na nie odpowiedzi. Identyczna ilość błędnych odpowiedzi udzielona przez młodzież wiejską i miejską może też sugerować, że uczniowie nie znają mitu o Ariadnie. Taki stan rzeczy jest dziwny i niepokojący, gdyż mit ten znajduje się w podstawowym kanonie lektur do klasy pierwszej.

Związkiem wyrazowym, który obydwóm ankietowanym grupom przysporzył dużych trudności, był też frazeologizm *marsowe oblicze.* Prawie połowa badanych uczniów w obydwóch badanych grupach zaznaczyła błędną odpowiedź. Najmniej problemów przysporzyły uczniom frazeologizmy *paniczny lęk* oraz *pięta Achillesa.* Zarówno młodzież ucząca się na wsi, jak i w mieście zaznaczyła prawidłową odpowiedź. Taki stan rzeczy może być podyktowany częstotliwością używania powyższych związków w codziennym życiu. Nie bez znaczenia może okazać się fakt, iż związki te zostały użyte jako pierwsze w ćwiczeniu i uczniowie z większym namysłem podeszli do udzielania na nie odpowiedzi. Wysokim rozumieniem wyrażeń *tytan pracy, jabłko niezgody, strzała Amora,* wykazały się obie grupy respondentów: 90% badanych dzieci uczących się w mieście i 80% respondentów pobierających naukę na wsi udzieliło poprawnych odpowiedzi. Podobną sytuację widzimy w przypadku frazeologizmów *koszula Dejaniry, puszka Pandory, objęcia Morfeusza.* Gimnazjaliści warszawscy w około 80% odpowiedzieli poprawnie na pytanie z użyciem powyższych frazeologizmów. Młodzież uczęszczająca do szkół na wsi również wykazała się

wysoką znajomością podanych związków wyrazowych, udzielając średnio ponad 60% odpowiedzi poprawnych.

◗ Podobieństwa i różnice w strukturze rozumienia związków frazeologicznych występujących w izolacji (zadanie drugie)

Średnia zadania drugiego dla uczniów uczących się na wsi wynosi 1,95, czyli prawie 50%. Gimnazjaliści warszawscy uzyskali o 10% większą średnią, czyli 2,41. Jedna osoba spośród uczących się na wsi uzyskała maksymalną liczbę punktów (4). W grupie młodzieży warszawskiej znalazło się trzech uczniów z maksymalną liczbą punktów. Trzy osoby spośród respondentów pobierających naukę na wsi nie odpowiedziało poprawnie na żadne pytanie z zadania drugiego. W grupie uczniów uczęszczających do szkół miejskich znalazło się pięć osób z minimalną liczbą jednego punktu.

Tabela 4

Rozkład wyników z zadania 2. uzyskany przez młodzież uczęszczającą do szkół na wsi

	1	2	3	4
Liczba odpowiedzi prawidłowych	34	26	46	9
	58%	44%	78%	15%
Liczba odpowiedzi błędnych	25	33	13	50
	42%	56%	22%	84%

Tabela 5

Rozkład wyników z zadania 2. uzyskany przez młodzież uczęszczającą do szkół w mieście

	1	2	3	4
Liczba odpowiedzi prawidłowych	47	27	59	9
	80%	46%	100%	15%
Liczba odpowiedzi błędnych	12	32	0	50
	20%	54%	0%	85%

Najmniej problemów w obu grupach sprawił związek frazeologiczny *czuwać jak Cerber*. Wszyscy uczniowie uczęszczający do szkoły w Warszawie odpowiedzieli prawidłowo na postawione im pytanie (59 osób). Również wysokie rozumienie tego wyrażenia mają uczniowie pobierający naukę na wsi (46 osób). Tylko dziewięciu uczniów w obu badanych grupach znało frazeologizm *cienie elizejskie*. Połowa respondentów zarówno ze wsi jak i z miasta błędnie rozumie związek frazeologiczny *syzyfowa praca*. Wynik ten nie jest satysfakcjonujący,

gdyż to właśnie ten związek wyrazowy jest na lekcjach języka polskiego tłumaczony i interpretowany najczęściej. Nauczyciele powracają do niego nie tylko omawiając mit o Syzyfie, ale także komentując i interpretując inne dzieła literackie, np. *Syzyfowe prace* Stefana Żeromskiego. Ponad połowa uczniów ze wsi i 80% z Warszawy rozumie frazeologizm *piękny jak Apollo*.

◗ Podobieństwa i różnice w świadomości błędów frazeologicznych (zadanie czwarte)

Jednym z trudniejszych zadań dla ankietowanych okazało się zadanie czwarte, w którym należało poprawić błędnie użyty związek frazeologiczny. Średnia tego zadania dla obydwóch grup wynosiła 30%. Pięć osób uczących się na wsi uzyskało maksymalną liczbę punktów (2), tj. o dwie osoby mniej niż wśród młodzieży pobierającej naukę w mieście. Żadnego punktu nie uzyskało aż około trzydziestu respondentów w obydwóch badanych grupach. Gimnazjaliści na wsi w 50% prawidłowo rozumieją frazeologizm *otworzyć puszkę Pandory*. Jest to dwa razy lepszy wynik niż ten, który uzyskali gimnazjaliści warszawscy. Z kolei frazeologizm *odrodzić się jak Feniks z popiołów* jest rozumiany poprawnie w 50% przez respondentów z Warszawy, tzn. jest to prawie trzy razy lepszy wynik od tego, który uzyskali uczniowie ze wsi.

Tabela 6

Rozkład wyników z zadania 2. uzyskany przez młodzież uczęszczającą do szkół w mieście

	1	2
Liczba odpowiedzi prawidłowych	9	24
	15%	40%
Liczba odpowiedzi błędnych	50	35
	15%	40%

Tabela 7

Rozkład wyników z zadania 4. uzyskany przez młodzież uczęszczającą do szkół w mieście

	1	2
Liczba odpowiedzi prawidłowych	29	13
	49%	22%
Liczba odpowiedzi błędnych	30	46
	50%	77%

◗ Podobieństwa i różnice w poprawnym budowaniu zdań ze związkami frazeologicznymi (zadanie szóste)

Zadanie szóste miało największy stopień trudności. Polegało na zbudowaniu z podanym związkiem frazeologicznym jednostki zdaniowej. Średnia tego zadania dla gimnazjalistów pobierających naukę na wsi wynosi 45,76%; jest to wynik o 30% gorszy od tego, jaki uzyskali gimnazjaliści warszawscy. Maksymalną liczbę – 2 punkty uzyskało osiemnastu uczniów ze wsi; jest to o dwudziestu uczniów mniej od respondentów z miasta. Dwudziestu trzech uczniów ze wsi nie zdobyło żadnego punktu, podczas gdy z minimalnym wynikiem – 0 punktów znalazło się ośmiu gimnazjalistów z Warszawy. W obydwóch grupach jednakowy stopień trudności sprawiły podane związki frazeologiczne, tj. *<ktoś> cierpi męki (Tantala) i stajnia Augiasza (augiaszowa)*. Gimnazjaliści pochodzący ze wsi w ponad 40% zbudowali poprawne zdania dla obydwóch frazeologizmów, natomiast gimnazjaliści warszawscy zbudowali ponad 70% prawidłowych zdań z wyżej wymienionymi związkami.

Tabela 8

Rozkład wyników z zadania 6. uzyskany przez młodzież uczęszczającą do szkół na wsi

	1	2
Liczba odpowiedzi prawidłowych	29	25
	49%	42%
Liczba odpowiedzi błędnych	30	34
	50%	57%

Tabela 9

Rozkład wyników z zadania 6. uzyskany przez młodzież uczęszczającą do szkół w mieście

	1	2
Liczba odpowiedzi prawidłowych	43	46
	73%	78%
Liczba odpowiedzi błędnych	7	7
	12%	12%

4. Zależność między rozumieniem związków frazeologicznych a oceną z języka polskiego

Porównanie wykazało, że istnieje słaba zależność między rozumieniem związków frazeologicznych a czynnikiem dydaktycznym, jakim jest ocena z języka polskiego. Ogólnie uczniowie uzyskali lepsze oceny z testu od tych, jakie otrzymali w pierwszym semestrze nauki w trzeciej klasie. Należy jednak zaznaczyć, że choć były trzy maksymalne – celujące oceny z przedmiotu, to jednak nikt nie zdobył maksymalnej liczby punktu z testu. Również niewielu było uczniów, którzy otrzymali ocenę niedostateczną, dopuszczającą czy nawet dostateczną z testu. Większość ankietowanej młodzieży w sposób dobry rozumie związki frazeologiczne o proweniencji mitologicznej, co potwierdzają poniższe tabele i wykresy.

Wykres 2

Oceny z języka polskiego uczniów uczęszczających do szkoły na wsi

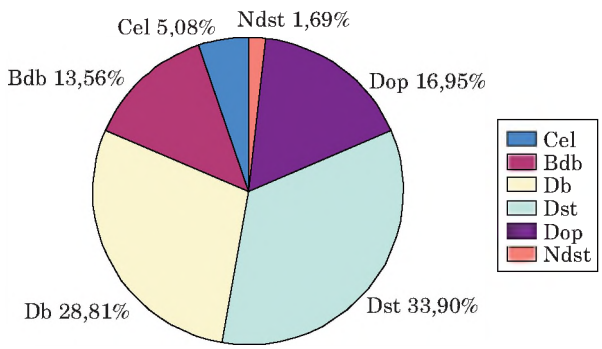

Wykres 3

Oceny z testu uczniów uczęszczających do szkoły na wsi

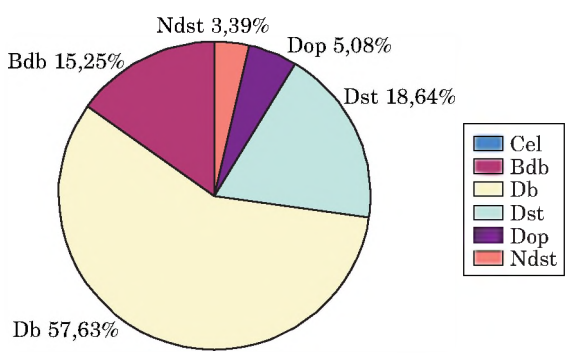

Tabela 10

Ocena z języka polskiego i z testu uzyskana przez uczniów uczęszczających do szkoły na wsi

Porównanie liczby ocen z języka polskiego i z testu		
ocena	język polski	test
Cel	3	0
Bdb	8	9
Db	17	34
Dst	20	11
Dop	10	3
Ndst	1	2

Wykres 4

Porównanie ocen z języka polskiego i z testu uczniów uczęszczających do szkoły na wsi

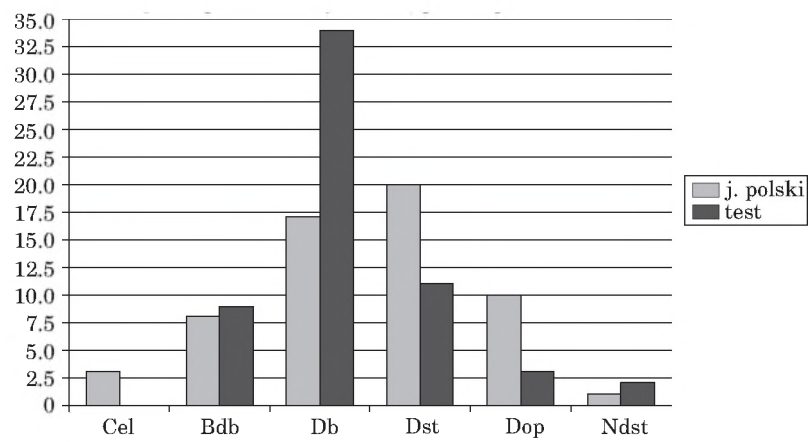

Wykres 5

Oceny z języka polskiego uczniów uczęszczających do szkoły w mieście

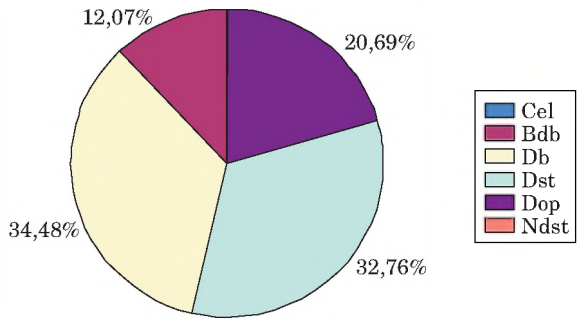

Wykres 6

Oceny z testu uczniów uczęszczających do szkoły w mieście

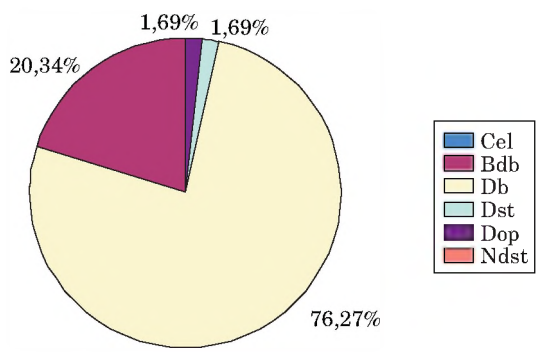

Tabela 11

Liczba ocen z języka polskiego i z testu uzyskana przez uczniów uczęszczających do szkoły w mieście

Porównanie liczby ocen z języka polskiego i z testu		
ocena	język polski	test
Cel	0	
Bdb	7	12
Db	20	45
Dst	19	1
Dop	12	1
Ndst	0	0

Wykres 7.
Porównanie ocen z języka polskiego i z testu uczniów uczęszczających do szkoły w mieście

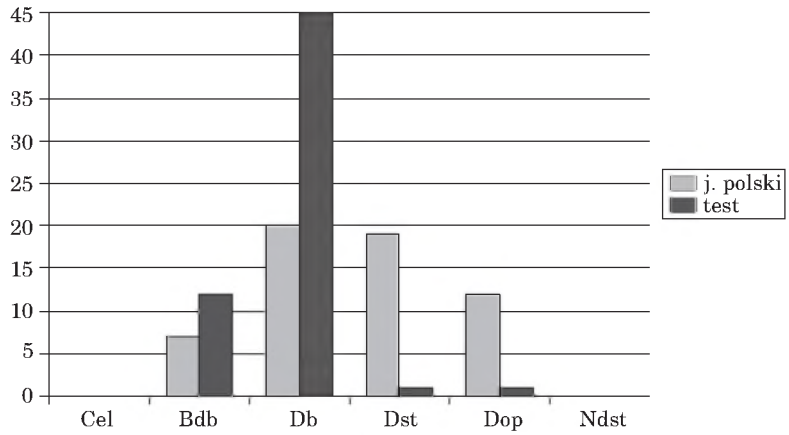

5. Wnioski

Na podstawie przeprowadzonych badań można sformułować następujące wnioski:

1. Uczniowie uczęszczający do szkoły w dużym ośrodku kulturalnym, jakim jest Warszawa, w większym stopniu niż młodzież pobierająca naukę na wsi rozumieją związki frazeologiczne o proweniencji mitologicznej.

2. Płeć ucznia ma znaczenie w zrozumieniu frazeologizmów. Uczennice rozumieją je w lepszy sposób niż uczniowie.

3. Dla obydwóch badanych grup związki frazeologiczne użyte w tekście są bardziej zrozumiałe niż te występujące w izolacji.

4. Zarówno uczniowie ze wsi, jak i z miasta mają niewielką świadomość błędów frazeologicznych. Błędnie użyty frazeologizm rzadko bywa przez nich rozpoznawany i poprawiany.

5. Ocena z języka polskiego nie wpływa na stopień rozumienia związków frazeologicznych w obu badanych grupach.

Na lekcjach języka polskiego zbyt mało uwagi poświęca się frazeologii. Zazwyczaj omawia się ją powierzchownie i schematycznie, nie ukazując, a zatem i nie ucząc wszystkich możliwości poprawnego łączenia wyrazów. Zajęcia z wiedzy o języku są mało twórcze, uczniowie za nimi nie przepadają, a przecież tak niewiele brakuje, by ucząc, zarazem i bawić. Frazeologia uczy odpowiedniego stylu mówienia w różnych życiowych sytuacjach, a także poprawnego pisania. Ujmując to szerzej – frazeologia usprawnia komunikację językową. „Związki frazeologiczne stanowią nieodłączny i bardzo cenny fragment leksyki w każdym

języku. Ich powiązania z historią, cywilizacją i kulturą narodu są powszechnie znane (m.in. utrwalony w języku obraz świata, antropocentryzm, wartościowanie)"[2]. Dlatego interesujące są badania frazeologii nie tylko we współczesnym języku polskim, lecz także w innych językach narodowych.

Literatura

Bąba S. (1987): *Innowacje frazeologiczne współczesnej polszczyzny*. Poznań.

Bąba S. (2003): *Materiały do bibliografii frazeologii polskiej. Prace opublikowane w latach 1945–1995*. Poznań 1998. [W:] tegoż: *Materiały do bibliografii frazeologii polskiej. Prace opublikowane w latach 1996–2000*. Poznań.

Bąba S. (1986): *Twardy orzech do zgryzienia, czyli o poprawności frazeologicznej*. Poznań.

Bąba S., Lieberek J. (1994): *Mały słownik frazeologiczny współczesnego języka polskiego*. Warszawa.

Bąba S., Lieberek J. (2001): *Słownik frazeologiczny współczesnej polszczyzny*. Warszawa.

Bańkowski A. (2000): *Etymologiczny słownik języka polskiego*. T. 1–2. Warszawa.

Bodek B., Buława M., Brzozowska R. (2001): *Praktyczny słownik frazeologiczny*. Kraków.

Galle H., Krasnowolski A. (1928): *Słownik frazeologiczny M. Arcta*. Warszawa.

Głowińska K. (2001): *Popularny słownik frazeologiczny*. Red. nauk. T. Piotrowski. Warszawa.

Godyń J. (2006): *Od Adama i Ewy zaczynać. Mały słownik biblizmów języka polskiego*. Warszawa.

Grzenia J. (2003): *Słownik poprawnej polszczyzny*. Warszawa.

Iglikowska T., Kurkowska H. (1966): *Mały słownik frazeologiczny*. Z. I: *Czas, przestrzeń, ilość, liczba, stopień*. Warszawa.

Kłosińska A. (2006): *Słownik frazeologiczny*. Warszawa.

Kłosińska A., Sobol. E., Stankiewicz A. (2005): *Wielki Słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami*. Warszawa.

Kłosińska-Mosiołek A., Ciesielska A. (2001): *W kilku słowach. Słownik frazeologiczny języka polskiego*. Warszawa.

Koziara S. (2001): *Frazeologia biblijna w języku polskim*. Kraków.

Lewicki A. M. (red.) (1982): *Stałość i zmienność związków frazeologicznych*. Lublin.

Lewicki A. M., Pajdzińska A. (2001): *Frazeologia*. [W:] *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku*. Red. J. Bartmiński. T. II: *Współczesny język polski*. Lublin.

Lewicki A. M. (1983): *Składnia związków frazeologicznych*. BPTJ. T. 40, s. 75–83.

Lewicki A. M. (2003): *Studia z teorii frazeologii*. Łask.

Lewicki A. M. (1976): *Wprowadzenie do frazeologii syntaktycznej: teoria zwrotu frazeologicznego*. Katowice.

Łobocki M. (2000): *Metody i techniki badań pedagogicznych*. Kraków.

Markowski A. (2005): *Kultura języka polskiego*. T. I: *Teoria. Zagadnienia leksykalne*. Warszawa.

Markowski A. (red.) (1999): *Nowy słownik poprawnej polszczyzny PWN*, Warszawa.

Markowski A. (red.) (1995): *Praktyczny słownik poprawnej polszczyzny*. Warszawa.

Müldner-Nieckowski P. (2003): *Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego*, Warszawa.

Müldner-Nieckowski P., Müldner-Nieckowski Ł. (2004): *Nowy szkolny słownik frazeologiczny*. Warszawa.

Mizerski W (red.) (2000): *Język polski. Encyklopedia w tabelach*. Warszawa.

Nowak F. (1997): *Słownik frazeologiczny*. Wrocław.

Sobolewska M. (2004): *Testy i sprawdziany osiągnięć szkolnych w poradnictwie psychologiczno-pedagogicznym*. Warszawa.
Skorupka S. (1967): *Słownik frazeologiczny języka polskiego*. T. I–II. Warszawa.

Summary

I was particularly interested in answering the question concerning the relation between understanding phraseology and being a student of a small country school and a big school in Warsaw. The analysis for the research was used to obtain the answer this question. The research was conducted in school in Tęgoborze, a small village in the south of Poland. The second part was conducted in the Witold Doroszewski Secondary School No 81 in Warsaw. Maximum mean, minimum mean, standard deviation and confidence interval were used as statistical tools. The following conclusions were drawn:

1. Students attending the school in a big city are more aware of using phraseologisms motivated by antique myths.
2. Student's sex is significant in understanding phraseologisms. Girls understand them better than boys.
3. Phraseologisms are better understood when occur in a context.
4. Both students from rural areas and the cities have little awareness of making phraseological mistakes. Very rarely they recognize incorrect form and correct themselves.
5. The mark in Polish do not influence the level of understanding phraseoligisms in both tested groups.